

Таким чином, метою стратегічного планування є покращення реакції підприємства на динаміку ринку та поведінку конкурентів, а також налаштування певного алгоритму дій для підготовки ефективного функціонування конкурентоспроможного підприємства. Необхідність застосування стратегічного планування не викликає сумніву. В нашій країні наявні передумови для його розвитку, серед яких: необхідність реакції на зміни умов функціонування підприємств; потреба в об'єднанні різних напрямів діяльності підприємств в умовах децентралізації та диверсифікації; наявність яскраво виражених конкурентних переваг і необхідність їхньої підтримки або створення; посилення конкуренції, інтернаціоналізація бізнесу; розвиток зв'язків із підприємствами, які використовують систему стратегічного планування; посилення інноваційних процесів; генерація та швидке освоєння підприємствами нових ідей тощо.

Отже, необхідним є розроблення нових правил ведення бізнесу. Це зумовлено змінами, що пов'язані з економічною турбулентністю в усьому світовому співтоваристві. Проте навіть ці серйозні кроки не гарантують економічну стабільність і непорушність позицій будь-якої країни. Потрібно пам'ятати непорушний закон хаосу: проєктуючи одне, ми завжди будемо щось інше, максимально наближене до проєктованого.

Баулін О. В. – кандидат юридичних наук, доцент, викладач відділу підготовки прокурорів з нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство, Національної академії прокуратури України

СПЕЦІАЛЬНЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ ЯК ЗАСІБ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННИМ ПРОЯВАМ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Для забезпечення невідворотності покарання за окремі злочини, пов'язані з проявами тіньової економіки (фінансування тероризму, легалізація доходів, отриманих злочинним шляхом, тощо), в Україні запроваджено спеціальне (заочне, *in absentia*)

кримінальне провадження. Його історичні витoki походять з часів давнього римського права. Воно властиве відомим сучасним національним моделям кримінальної юстиції країн як англо-американської, так і романо-германської правової сім'ї (Болгарія, Велика Британія, Данія, Естонія, Литва, Німеччина, Румунія, Чехія та ін.).

Правовою основою для цього став Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо невідворотності покарання за окремі злочини проти основ національної безпеки, громадської безпеки та корупційні злочини» від 7 жовтня 2014 року. Цей закон встановив порядок притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які вчинили злочини, передбачені ст. 110², 191, 209, 258⁵ Кримінального кодексу України, і переходять від органів розслідування та суду на території держав, що видають лише засуджених, стосовно яких набрав законної сили вирок суду, а з часом – і на окремих територіях, на яких через окупацію або проведення антитерористичної операції тимчасово не функціонують органи державної влади.

Згідно з ч. 2 ст. 7 Кримінального процесуального кодексу (КПК) України зміст та форма спеціального кримінального провадження мають відповідати загальним засадам кримінального провадження, з урахуванням особливостей, встановлених законом (гл. 24¹, п. 12 ч. 1 ст. 309, ч. 3, ч. 4 ст. 323, п. 20¹ розділу XI КПК України тощо), а сторона обвинувачення зобов'язана використати всі визначені законом можливості для дотримання прав підозрюваного чи обвинуваченого на захист, доступ до правосуддя, таємницю спілкування, невтручання у приватне життя в разі здійснення провадження за його відсутності.

Таке провадження уперше було розпочато в середині 2015 р. стосовно колишніх голови Національного банку України, міністра доходів і зборів та інших посадових осіб, а станом на 1 вересня 2016 р. досудове розслідування здійснювалось у 338 спеціальних кримінальних провадженнях щодо 597 осіб (з них: органами поліції – у 37 щодо 41 особи, Службою безпеки України – у 156 щодо 168 осіб, прокуратурами регіонів – у 64 щодо 78 осіб, Генеральною

прокуратурою – у 16 щодо 240 осіб, військовими прокуратурами – у 51 щодо 53 осіб). За результатами такого розслідування до суду було скеровано 307 обвинувальних актів щодо 341 особи (органами поліції – у 32 щодо 35 осіб, Службою безпеки України – у 156 щодо 168 осіб, прокуратурами регіонів – у 60 щодо 74 осіб, Генеральною прокуратурою – у 4 щодо 5 осіб, військовими прокуратурами – у 43 щодо 44 осіб). Суди розглянули 16 проваджень і винесли обвинувальні вироки щодо 18 осіб.

Наведені дані слідчої та судової практики свідчать про певну ефективність української моделі заочної кримінальної юстиції, хоча в ній ще не повною мірою враховано увесь позитивний міжнародний досвід.

Сучасні стандарти здійснення спеціального кримінального провадження визначено у низці міжнародних документів. Так, про вироки, винесені за відсутності обвинуваченого (*in absentia*), йдеться у п. «f» ст. 1, ч. 2 ст. 9, ст. 21, 22, 23 Європейської конвенції про міжнародну дійсність *кримінальних вироків* (1970). Звернемо увагу на положення ч. 2 ст. 14, п. «d» ч. 4 ст. 18 Конвенції про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, отриманих злочинним шляхом (1990). Вони вказують, що повернення з закордону одержаних злочинним шляхом доходів є майже неможливим без обвинувального вироку. Для цього держава повинна мати механізм його постановлення за відсутності обвинуваченого. Цього ж вимагають для міжнародного забезпечення здійснення конфіскації таких доходів ч. 2 ст. 24, п. «d» ч. 4 ст. 28 Європейської конвенції про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму (2005).

Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи № 6R(87)18 від 17 вересня 1987 р. «Стосовно спрощення кримінального правосуддя» дозволяє судам першої інстанції держав-членів розглядати справи і ухвалювати рішення за відсутності обвинуваченого, якщо його попередньо проінформований про дату судового засідання і про право на законне чи інше представництво. У Резолюції 75(11) Комітету міністрів Ради Європи «Про критерії, які регламентують здійснення

провадження за відсутності обвинуваченого» від 19 січня 1973 р. сформульовано мінімальні правила для держав-членів.

У рішеннях Європейського суду з прав людини у справах «Колоцца проти Італії» (1985), «Пуатрімоль проти Франції» (1993), «Кромбах проти Франції» (2001), «Меденіца проти Швейцарії» (2001), «Шомоді проти Італії» (2004), «Да Лус Домінгеш Ферейра проти Бельгії» (2007) зазначено, що здійснення судового провадження за відсутності обвинуваченого не суперечить вимогам ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, де закріплено право кожного на справедливий суд, якщо обвинуваченому належним чином повідомили про розпочате щодо нього судове провадження. Він може згодом домогтися ухвалення нового судового рішення за його участі, в якому б містилась оцінка обґрунтованості висунутих проти нього обвинувачень, а також з дотриманням інших гарантій його конвенціональних прав.

Порівняльний аналіз положень зазначених міжнародних документів і норм КПК України, що формують інститут спеціального кримінального провадження, дає підстави вважати, що він цілком відповідає європейським стандартам. Необхідно враховувати, що здійснення кримінального провадження має розпочинатись на підставі ухвали слідчого судді або суду щодо злочинів, перелік яких є вичерпним, за обов'язкової участі захисника і з гарантіями належного повідомлення підозрюваного (обвинуваченого) про його здійснення, зокрема через засоби масової інформації. Однак для посилення його ефективності під час використання у протидії кримінальним проявам тіньової економіки, розроблена схема потребує вдосконалення.

Так, ч. 2 ст. 297¹, п. 4 ч. 2 ст. 297² і п.20¹ розділу XI КПК України передбачають, що для здійснення спеціального досудового розслідування обов'язковим є оголошення підозрюваного в міжнародний та/або міждержавний розшук. Проте, на практиці відмова Інтерполу в здійсненні міжнародного розшуку або іноземної держави у здійсненні міждержавного розшуку неодноразово призводила до неможливості застосування спеціального кримінального провадження. Для забезпечення незалежності органів кримінальної юстиції України під час здійснення своєї діяльності від позиції міжнародних організацій та інших держав

у зазначених нормах КПК України потрібно закріпити лише ті повноваження, реалізація яких не виходить за межі юрисдикції України. Отже, бажано обмежитися лише згадкою про обов'язковість оголошення підозрюваного в розшук. Однак необхідно зобов'язати слідчого суддю (суд) перевіряти вжиття у кримінальному провадженні стороною обвинувачення відповідних заходів міжнародного співробітництва, передбачених розділом IX КПК України, адже в п. 4 згаданої раніше Резолюції 75(11) зазначено, що справу обвинуваченого не можна розглядати в суді за його відсутності, якщо є можливим і бажаним перенести судовий розгляд на територію іншої держави або звернутися із запитом про видачу.

Бех О. В. – начальник Головного управління національної поліції в Полтавській області

БІЛОКОМІРЦЕВА ЗЛОЧИННІСТЬ ЯК ПОЄДНАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ ТА СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Білокомірцева злочинність – це злочини фінансового та економічного характеру, вчинених особами, які мають особливе соціальне становище у приватному та державному секторах.

Нині є чимало визначень поняття «білокомірцева злочинність», що передбачає здійснення нелегальної економічної діяльності фізичними і юридичними особами, а також їх об'єднаннями з метою отримання максимальної економічної вигоди. До основних видів білокомірцевої злочинності, яка є базовою складовою сучасного нелегального підприємництва, належать: шахрайство, фіктивне банкрутство, доведення до банкрутства, хабарництво та інші форми корупції, комп'ютерне шахрайство, шахрайство з дебетовими і кредитними платіжними картками, виробництво фальшивих грошей і цінних паперів, привласнення державного і корпоративного майна, використання чужих реєстраційних, особових і фінансових документів, нелегальні операції з цінними паперами, використання інсайдерської інформації, нелегальне використання ринку страхових послуг, ухилення від сплати податків, маніпулювання цінами, фіктивне